

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Passionale sanctorum - Cod. Aug. perg. 32

[S.l.], [9. Jahrh.]

Vita sancti Hilarii episcopi

[urn:nbn:de:bsz:31-65346](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-65346)

**INCIPIT PROLOGUS EX GESTIS
SANCTI HILARII PICTAVENSIS EPISCO
PI. QUOD EST IDUS IANUARIIAS.**

Beatissimi hilarii confratres uita uel operibus non unius sed multorum patrum relatione comperimus in laude domini nostri ihesu christi memoriae traditam & bellatorem christi eorum opusculis contra arrii perfidiam luculentissime fore defloratum. Et multiplicem in eius uerae fidei confessionem texere gestu. Huiusmodi rei beatus hieronimus maximus stipulator emittet. qualiter uel quomodo in sinu armenensi temporibus constantii principis sub tauro praefecto. miles christi dimicauit. exiliumque per tulerit frigiae lustrum quam exulauerit omnibus recte pieque fidei sequacibus notum habetur. **EXIT. PROLOGUS.**

INCIPIT VITA SANCTI HILARII EPISCOPI.
Igitur beatus hilarius pictauorum urbis episcopus regionis aquitaniae oriundus fuit. quae ab oceano britannico octoginta ferme milibus se iungitur. apud gallicanas familias nobilitatis lampade non obscuro. Immo magis praeceteris gratia generositatis ornatus. nitore pectoris addito. quasi lucifer inter caetera astra refulgens processit. Cuius acunabulis tantae sapientiae primitiua lactabatur infantia. ut iam tunc palam possit intellegi christum in sua causa pro obtinenda uictoria necessarium sibi militem propagari. Denique coniugem habens & filiam. triplicem plenitudinem amoris domini uenerabilis uimus eius ex sequebatur. atque informando uitae nitorem. propositum sanctae religionis imbueret. atque diuino nutu sub laici habitu pontificalem gratiam iam possideret. Ita se ipsum propria disciplina cohercebat in conspectu. quasi futuram speciem indicans. ut in reprehensibilis in templo christi praepararetur sacerdos. Nam quod inter mortales ualde uidetur difficile tam cautum esse quis a iudeis uel hereticis cibo suspendat. Adeo uir sanctissimus hostes catholicae religionis abhorruit. ut non dicam conuiuium. sed neque salutatio

fuerit. cum his praeter euntibus commune. sed uita bat eos dauidico suffultus exemplo. Nec cum hereticis mensa participando fieret illi in scandalum. Operfectissimum laicum. cuius imitatores ipsi desiderabant esse sacerdotes. Cui non fuit aliud uiuere. nisi christum cum dilectione timere. & cum timore diligere. quem sequaces currunt ad gloriam. diuertentes ad poenam. Credenti succedunt praemia. recusanti tormenta. qui tamen nunc illos de pio religionis opere commoneans. nunc alios de confessione inaeestimabilis sanctae trinitatis informans. nunc alios uel promissionem regni caelestis inuitans. non cessabat implere uerba ueritatis fructum fidei redundantia seminare. Igitur cognito desco hilario. quo lucerna accensa sub modio ardere non poterat. sed super candelabrum posita sui luminis omnibus per patefecerit. Quippe necessarius ut alienas etiam tenebras luce transfigeret. concordante fauore populi sacri altaris sacerdos electus est. Crescebat denique in eo cotidie opinio famulatrix iustitiae. nec erat eius fama contenta. In circuitu iectas tantum gallias inlustrare. uerum etiam in exteras nationes & regiones impleuit meritorum gratia percurrente. Sicque factum est ut toto orbe beati pontificis gloria militaret. Igitur sub constantio imperatore eusebio & ipatio consulibus. cum heresis arriana uenenata de radice dira contagia pullularet. Tunc uir sanctissimus timore nudus. fidei feruore uestitus. quasi signifer belligerator per medias acies inter hostiles fremitus. inter hereticas procellas. gladium uerbi ingererat. christi caritate securus. nihil de summo formidans. illud solum metuens. quod absit praeeudicio religionis in late ne uiueret. Auulente igitur & cursatio qui praua credulitate eadem di per turbare pertinaciter insistebant. Imperatori per suasum est. ut uirum eruditissimum de quo loquimur. et liberium papam romanum. et diamisium mediolanensium atque eusebium uercellensium pontifices exilio condemnarent. Nullam enim poterant ante insuperabilem beati

hilarii facundiam heretici uictoriam obtinere sperans hostis fidei aliquasse nebulas splendore catholico posse praeferre. nisi reclusus exilio uere fidei cultor fuisset. quō ut dictum est quisquis peruersus uoluit cum illo confluere. quasi mutus & claudus nec uerba poterat conferre. nec currere. sed quasi natans in pelago ante fluctus eloquentia eius mergebatur. Itaq; in frigida asiae regione missus exilio ad uisitas augmentum gratias agit. Quantum pro nomine xpi longius discedebat de solio proprio. tantum merebat fieri uicinior caelo. Quidam ad locum peruenisset obtabilem. nobis tacendum non est. quod illi concessum est. Nam eo tempore scō sibi spū reuelante cognouit. eo quod sextam abram filiam suam quam cū matre pictauis reliquerat. Quidam iuuenis nobilissimus praediues atq; pulcherrimus coniugii uinculum quaereret sibi adnectendum. Sed ipse interuentu orationis assidue caelestem illi sponsum sine contaminatione prouiderat. Mox opoortunitate re pestam manu propria subscriptam filiae direxit epistolam. sufficiente sale conditam. & uelut aromaticis unguentis infusam. quae tenet pictauis promunere conseruata. Indicant ei eo quod talem sponsum patre anxius prouidisset. cuius nobilitas caelos ascenderet. pulchritudo rosarum & lili comparationem praecederet. Oculi gemmarum lumina luminarent. uestis candorem niuis obprimeret. ornamenta in aestimabili fulgore uernarent. diuitiae inconprehensibiles emanarent. dulcedo faui mellis post poneret. pudicitia incontaminata persisteret. odor suauitate flagraret. thesaurus sine defectioe constaret. Addens ergo monitis ut filiam sibi prius male diuisam coniungeret. quam ut patrem expectaret. Pollicitum se & sponsum pariter cum promissione uenturum. Quod abra dulciter excipiens. et quasi sponsum futurum in epistola patris amplectens. ammonitionem secuta est. Nulli in coniugio sere soluens. sed qualiter ad illū sponsum perueniret. loco in sequenti reseruat. Inter ea cum toto orbe arriane heresis peruersitas pullularet. Dato generaliter imperatoris edic-

to. ut omnes orientales epi apud seleuciam ysauryae oppidum conuenirent disceptaturi. quid sentirent de fidei ueritate. Tunc inter reliquos quarto iam exili sui anno de frigida ad praedictam urbem seleuciam beatus hilarius data euectione ad synodum uenire compellitur. Is cum quoddam castellum adisset. die dominica ingressus est templum. Mox puella quaedam florentia nomine gentilis. irumpens multitudinem populi. uoce magna seruum di aduenisse testata est. et ad pedes eius adcurrens. postulabat ut sibi signum crucis imponeret. Quam florentius pater secutus genitor puellae. et cuncta familia in nomine scāe trinitatis meruerunt pariter baptizari. Quae florentia relictis parentibus suis uestigis eius inhaerens usq; pictauis perducta est. patrem se habere non a quo generata. sed a quo regenerata est predicabat. Cum uero seleuciam peruenisset. magno fauore acunctis exceptus est. eo quod diuina misericordia tam prudentissimum. & singularis eruditionis uirum compestum. in expectaculum mundi produceret. ubi erat de fide censendum. Hinc post examinationem agnitus hostis. & oppressis decretis scripturae conditis prospera q; auctore dō in synodo actis. legatio synodi ad imperatorem dirigitur. Cum qua inter ceteros scs hilarius perrexit. quamuis ei non fuisset iniunctum metuens ne adhuc contra religionis dogma respira- ret damnata perfidia. sed differere longum est qualiter ariminensi synodo compositum mendacium. aliud ex alio fraus heretica referens serpentino lapsu subripuit. Et post ea legatis seleuciensibus per imperatoris iniquitatem ipsa est inlata calumnia. Quod tamen athleta xpi beatus hilarius agnoscent. grauitate apud ariminum diaboli praeualuisse mendacium. In tantum orientales partes similiter composito furo inficeret. Imperatoriq; trib. libellis oblati precibus. effudit. ut in eius conspectu collectis aduersarius esset ei contra hereticos disceptandi de religione licentia. ne ueritatem falsitas obumbraret. ne aequitatem iniquitas praeualeret. Ne imperator dō resistere uideretur.

ne fidei perfidia rebellaret. Unde ualens & iur saci
 us conscientiae reatu perterriti quia si daretur
 facultas cecidendi. mox se sciebat hilarum in conflictu
 prosterni. et uerae fidei fore uictorem. sollicitam
 imperatoris animum iam diu peregrinantem exu
 lare. ut ipsum redire ad gallias perurgerent
 dicentes. illo praesente heretica non posse machina
 menta proficere. quod obtentu ad gallias compul
 sus reuestitur. putans magis amplius se patri auxili
 um. quod illuc perurbationem ecclesiae relin
 quebat terminum nonsecutum. O beatum ponti
 ficem industriumque uirum qui in summo discrimi
 ne inimicum iudicem adit tribunal imperii sine
 timore tormenti. Uerum totis uisceribus dilige
 bat xpi regnum. qui non formidabat constanti
 principatum. Nam quod se pro dno sic ingererat
 a pesto periculo si percussor non defuisset optabat
 martirium. Et tamen animus sumpsit gloriam
 ac si tempus non intulit poenam. sed talem uirum
 diuino credimus nutu reseruatam pro correctio
 ne cunctorum. Nam poene totum mundum gra
 ui errore confusum. factis in galliis saepe si no
 dis per hilarium fuisse ad uiam ueritatis ad
 ductum. confiteatur lingua multorum. Quid
 autem interest uel sibi prouita aeterna fac
 tum fuisse martirem. uel amplius uixisse reli
 qui ne perirent. Igitur sae animae ut si gladius
 persecutoris uitam non abstulit. palmam tamen
 martiri non amisit. Itaque dum regrederetur
 ad propria. Tunc beatus mastinus aequae merito
 rum lumine non absconsus. qui ab hilario di uiro
 exorcistu antea fuerat institutus. cognito ad
 uentu eius romam festinanter occurrit. sed ad
 ordinem unde digressi sumus reuestamur. Cum
 de exilio regressus introisset pictauis. summo fa
 uore populi susceptus. plaudabant omnes pariter.
 eo quod ecclesia recuperasset pontificem. grex
 pastorum. & quasi omnes tunc cum ipso exules fu
 issent deflebant. Itaque beato mastino in uico
 loco diacono dum praecepisset consistere uirtute
 diuina meruit ibi mostuum suscitare. Post ali

quos uero dies. infans sine baptismi regeneratione
 defunctus est. duplici morte damnatus. praesente
 uidelicet lucem amittens. et poenam futuri sceli
 non carens. Tunc mater extincti quae iam mater
 non erat. dum filium non habebat. prouoluta ad
 pedes scilicet hilarii. praecedentibus lacrimis nati sui
 corpus effudit. & exclamans. Mastinus adhuc in
 cipientis caticum inum. mostuum reuocauit. Tu
 uero pontifex quaeso redde filium meum ad bap
 tismum. ut qui populi pater agnosceris. ut mater
 ego uocer obtineas. sed illae plus lacrimis peten
 tis quam uerbis. Commotus uir di expectante po
 pulo. ad consueta arma recurrens. Interea pro
 steritur. mox paulatim defuncti pallor in ru
 bore conuestitur. frigida membra reuocato spu
 in te pesunt oculi a pestis palpebris peregrinum
 lumen agnoscunt. uox adducto anhelito pecto
 ris domicilio conflata profertur. gressus uesti
 gis redi uiuus extenditur. in priore fundamento
 tota fabrica renouatur. Quid plura tam diu
 iacuit sacerdos in puluere. donec pariter sur
 gerent. senex de oratione infans de morte.
 Ecce utra laudabilis quae de alterius corpore ne
 cem precibus fugauit. Spoliauit infernum. spem
 habuit in xpo. Mors ibi iura non tenuit. Ubi
 hilarius uim orationis ingessit. sed tanta res
 non potest nisi uerbis plus ornare quam meritis.
 Nunc uero memorandum est quod supra promisim.
 qualiter miracula reliqua hoc miraculum cu
 mulauit. Denique cum beatissimam abram filiam
 suam ad quam de exilio distinauit epistolam in
 colomem inuenisset. Alloquitur quomodo po
 terat dulcedo patris & facundia oratoris. quid
 dicam alloquitur hilarius. cuius eloquentiae
 magnitudo orientem occidentemque inlustrat.
 Denique repletus spu diuino temptans animum fi
 liae si uellet sponsum attingere. quem patris
 gratia prouidisset. Tunc libenter desiderabi
 literque ut celetiter ei iungeretur orabat.
 quam uoluntatem pius pater agnoscens. hinc
 tus orationibus non cessauit. donec sine dolore.

sine contagio. saepe facta filia demundi ludibrio
migraret ad xpm. quam propriis manibus uidecunt
uenerandae tradidit sepulturae. O funeris gloria
quae melior habetur quam uita. quia quod terrae
subripuit. in caelum transmisit. Uere ut & ego con
sidero plus fuit quam resuscitari sic mori. Cesta enim
salus est non contaminare peccatis. quanti cuperent
reb. cum uita traditis talem transitum comparare.
si meratorem forsitan inuenirent. Sed quid distat
inter uiuificati infantis. Et filiae mortificate mis
terio. illum resuscitauit ad baptismum. hanc trans
misit ad regnum. nisi quod adhuc in illo spes resta
bat peccandi. haec immaculatam finem accepit.
Quod cum uidisset mater beatae abrae a pontifice
pustulauit. ut & ipsa si mereretur eropta de
mundi erumna cum filia praesentaretur ad reg
num. cuius uota pontifex beatus considerans. as
sidua oratione xpo dno sine quoniam boni agit
poscens. Et ipsam ut fides robustior manet trans
misit ad gloriam. Quis aestimaturus est talem
uirum ita dilexisse dnm coniugis et filiae affec
tu contemptum. Tamen in hoc magis illius amasse
cognoscitur. cum per ipsum lumine perpetuo
transferuntur. Quis uero abundantia rignatis
Ingeni contendat euoluere. aut eius uerba uer
bis ualeat exaequare. quod ille in diuisae
trinitatis. libros stilo tumente contexuit. aut
scripta dauidici carminis sermone coturnato
per singula referat. In minorum etiam car
mine claruerit. quomodo fuerit in diuersa ro
ne paratus. Intractatu profundus. per lu. ce
raturam eloquentiae nobilis. In uirtute mira
bilis. In complexionibus multiplex. In resolu
tionibus subtilis atq. astutus. et luxta euan
gelii dominicae q. uocis. astutium serpentis.
Et simplicitatem columbae gratiam non amit
tent. condita sal ingenii. fons loquendi. thesau
rum scientiae. caritatis sectator. lux doctrine.
defensor ecclesiae catholicae. hostium propug
nator. Quid plura si reuulsi lector. qui eius dic
ta legerit credat non tam uerbis digerere.

sed spūscō deconare. Hoc fuit ultra hominem sapere.
tam caute de religione censeri. Sed qui uult ipsū
agnoscere eius exilia memoret. merita respiciat
uolumine relegat. dicta perpendat. signa cotidi
ana recensat. Quidum superstes fuit in saeculo.
aut scripsit ecclesiasticae fidei documenta. aut
pugnando calcauit heretica carmina. aut peten
ti tribuit miraculorum suffragia. quae uolen
te dno usq. In hodiernam diem eius orationibus
perseuerant. sed mea lingua non sufficit singula
desco epō. quae per eum operatus est et locutus
sicut illi dignum est cuncta proferre. Det mihi
pius ueniam. quia multa praeter u quibus pauca
conscripsi. ita beatissimi hilari de praesenti scō
uita migravit cum gloria ad xpm. terra plo
rante. caelo gaudente. Obiit autem praefatus
pontifex hilarius die iduum ianuariarum. Re
liquiaeque eius picta uisunt conditae. In quo
loco actenus diuina beneficia operantur. Ipso
praesente dno nostro ihu xpo. qui uiuit & regnat
cum patre et spūscō. in saecula saeculorum. Amen.
EXPT. VITA. S. HILARII. EPISCOPI.

INCIPIT PASSIO SCORVM SCILLITA NORVM. QUOD EST. XVI. KL. AUG.

Indie illis. praesidente bis claudiano consule. XVI
kl. aug. kastagine in secretario impositis. sperato
nart. ale. & c. tino. donatu. secunda uestiue. Satur
ninus pro consul dixit. Potestis indulgentiam domi
ni nostri imperatoris promereri. si ad bonam men
tem redeatis. Speratus dixit. Numquam male feci
mus iniquitati nullam operam pbemus. Numquam
malediximus. sed male accepti gratias egim. propter
quod imperium nrm obseruamus. Saturnus pro
consul dixit. Et nos religiosi sumus. et simplex est
religio nostra. et iuramus per ingenium dni nri
imperatoris. & pro eius salute supplicamus. quod
et uos quoq. facere debetis. Speratus dixit. Si tra
quillas praebueris aures tuas dico mysterium